L'ESTATUT I L'OCCITÀ

Jusèp Loís Sans Socasau
Membre de l'Institut d'Estudis Occitans
i de l'Institut d'Estudis Aranesi

¿De quina forma l'Estatut d'autonomia de Catalunya (Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, BOE 172 de 20 de juliol i DPGC 4680 de 20 de juliol) obliga a una acció dels governs de la Generalitat, de l'Estat, de la Unió Europea i del Conselh Generau d'Aran en qüestions relacionades amb la llengua occitana?

La voluntat dels diputats i del poble català que van votar a favor de l'Estatut d'autonomia anava en la línia de donar a l'occità un estatus de dignitat i de protecció jurídica que no ha tingut fins als nostres dies. Justificat pel fet territorial de l'existència de la Val d'Aran en l'àmbit governat per la Generalitat i legislat pel Parlament català es produí en l'Estatut 2006 un canvi substancial respecte de l'Estatut de 1979. Les referències en la Llei del 79 eren en l'article 3: «la parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció»; i en la disposició addicional primera: «en el marc de la Constitució i del present Estatut seran reconegudes i actualitzades les peculiaritats històriques de l'organització administrativa interna de la Val d'Aran». La presència de l'aranès era ridícula i el reconeixement de l'autogovern de la Val d'Aran quasi insignificant. L'occità de la Val d'Aran era qualificat de «parla» i eren indefinides les voluntats de «ensenyament» i «especial respecte i protecció». Un curs d'aranès per a adults a l'any i la publicació de quatre articles en aranès, ja podia ser considerat com complidor del mandat estatutari.

I malgrat les limitacions, la voluntat de les institucions catalanes i araneses juntament amb la tenacitat i la consciència dels aranesos (que no és res més que l'expressió local de la psicologia que manté el poble català) ha propiciat que la implantació social de l'aranès anés molt més enllà. Avui l'a-

ranès a l'Aran és la primera llengua de l'escola i de la política, l'ús administratiu d'aquest és en les cotes més altes de la seva història, l'ús escrit s'incrementa, la literatura en aranès és molt dinàmica... L'ús formal de l'aranès és molt viu, malgrat la constant disminució del seu ús habitual.

A l'Aran hem viscut el miracle de la conservació d'una llengua que en un liberalisme absolut, en els trenta anys de democràcia viscuts, hauria desaparegut. Ara gràcies a aquesta constància s'ha aconseguit que la llengua més extraordinària de la història de la literatura europea, des de l'edat mitjana fins als nostres dies, tingui un estatus d'oficialitat i una protecció exemplar que li permet encarar una possibilitat de supervivència en un futur europeu. L'Estatut d'autonomia ha estat el pas més important de la història en aquesta presa de posició, en mostrar que la societat, la *de delà* (expressió aranesa per a significar tot el que es troba més enllà de les muntanyes), és plurilingüe i per tant també occitana (aranesa).

S'ha fet un pas de gegant en la declaració de l'occità, llengua oficial de Catalunya. El manteniment de l'aranès durant tants anys ha originat una paradigmàtica situació: un poble de vuit mil persones genera una referència social, motiu pel qual la seva llengua és declarada oficial en un territori, amb altres llengües i set milions de ciutadans.

L'article 6.5 de l'Estatut diu: «La llengua occitana, denominada *aranès* a l'Aran, és la llengua pròpia d'aquest territori i és oficial a Catalunya, d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística».

Ve de lluny la reivindicació de certs partits catalans, en les instàncies espanyoles, d'un estatus per al català, que vagi més enllà de la implantació només en el territori de Catalunya. Ara, es vol un model aplicable a d'altres comunitats autònomes i exportable a tot l'Estat, que sigui exemple en la geopolítica mundial. Aquest motiu no cal pas ignorar-lo com un detonant de la declaració d'oficialitat per a l'occità. En declarar-se l'occità llengua oficial de Catalunya s'ha superat l'estricta interpretació territorial del dret a l'ús d'una llengua, fins a una interpretació personal, valorada per si mateixa, pel seu valor intrínsec, sense perdre valor territorial. És la persona qui te dret a l'ús d'una llengua, en certes circumstàncies, més enllà del territori d'estricte ús històric. En el territori històric s'hi va formar i ara ha de servir-nos per anar més enllà, a tot arreu.

Pas per pas: «La llengua occitana [...]», diu l'Estatut. Ja no es parla amb embuts de la *parla aranesa*, de la *llengua parlada pels aranesos*, de la *llengua aranesa*, ni tan sols de *l'aranès, varietat de la llengua occitana*, que durant tants anys s'ha emprat en diversos textos jurídics i lingüístics, i que

tantes desconsideracions ha ocasionat envers la llengua pròpia d'Aran, per propis i estranys.

No hi ha confusions, la llengua és l'occità «denominada aranès a l'Aran»; és a dir, el terme *aranès* ja només és una denominació de la *llengua occitana* en un espai determinat. El nom correcte és *llengua occitana* o *occità*. I segueix, «és la llengua pròpia (i oficial) d'aquest territori...», cosa que significa que l'occità és la llengua que ha de gaudir de les peculiaritats (l'abast, usos i efectes jurídics de la seva oficialitat) d'una llengua pròpia que, segons l'article 143, determinarà la Generalitat de Catalunya.

Ens cal entendre que, entretant, cal aplicar els principis que determina la Llei 1/1998 de política lingüística, quan diu «Article 2.2.: El català [cal llegir *occità*], com a llengua pròpia, és: *a*) La llengua de totes les institucions de Catalunya [llegiu Val d'Aran], i en l'especial de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia. *b*) La llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya [Val d'Aran] en la forma que aquesta mateixa determini, per les altres institucions i, en general per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic». Aquestes peculiaritats queden circumscrites al territori de la Val d'Aran, i obliguen a una bona quantitat de serveis administratius que fins a aquest moment podien fer una interpretació parcial de l'obligatorietat. Tots els serveis administratius de la Generalitat i de l'Administració local han d'utilitzar com a llengua primera l'occità, a l'Aran.

Destaquem que la propietat del català correspon a tot Catalunya i que en el cas de la Val d'Aran s'hi solapa la propietat de l'occità, o en tot cas la desplaça. No podem percebre un territori amb doble propietat lingüística. El català a l'Aran té una propietat que podríem anomenar *supletòria*. És així que cal interpretar que, en el cas de renúncia a l'ús de l'occità i a la seva propietat (cosa que seria una manifesta il·legalitat, si es produís), la llengua que passaria a ocupar el lloc de pròpia és el català, i mai el castellà. Aquells sectors de l'Administració que creuen que es pot renunciar a l'aranès i poden passar a fer servir el castellà perquè, jurídicament, el català no és llengua pròpia d'Aran, cometen una doble il·legalitat. Però si és fa servir l'occità en el lloc de llengua pròpia que li correspon, les altres dues llengües, català i castellà, són llengües oficials en règim d'igualtat i es pot fer servir indiferentment l'una o l'altra.

L'Estatut segueix amb [la llengua occitana]: «és oficial a Catalunya, d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística». I aquí és on s'inicia el més gran procés interpretador respec-

te de les obligacions lingüístiques de l'Estatut envers l'occità. És evident que les futures lleis de normalització lingüística limitaran l'àmbit d'oficialitat i que en el desplegament reglamentari podrem veure situada la capacitat d'obligacions i drets d'aquesta oficialitat. Inicialment indica que cal respectar les limitacions d'aquest Estatut i que caldrà tenir present que les llengües oficials són el català i el castellà i que la llengua pròpia és el català: «Article 6. La llengua pròpia i les llengües oficials. 1. La llengua pròpia de Catalunya és el català. [...] 2. El català és la llengua oficial de Catalunya. També ho és el castellà, que és la llengua oficial de l'Estat espanyol [...]»

L'occità es fa oficial en un territori que té una altra llengua pròpia (català) i dues altres llengües oficials (català i castellà). En el cas de no modificar-se l'actual Llei de política lingüística 1/1998, creiem que tot i que va ser una llei elaborada per articular, bàsicament, relacions entre el català i el castellà a Catalunya, podem interpretar:

a) Quan la Llei de política lingüística es refereix a les «dues llengües oficials», aquestes són el català i el castellà i podríem creure que no té afectacions sobre l'occità.

b) Quan la Llei de política lingüística es refereix a «llengües oficials», sense determinar-ne el nombre, afecta totes les llengües oficials i és voluntat de l'Estatut que també afecti l'occità, en fer-lo oficial.

A tall d'exemple dels àmbits guanyats per a l'occità:

1. Quan l'article 4 expressa: «[...] tothom té dret a: [...] No ésser discriminat per raó de la llengua oficial que empra».
2. A l'article 10: «Els procediments administratius. 2. L'Administració ha de lliurar a les persones interessades que ho sol·liciten, en la llengua oficial demanada, una testimoniança traduïda d'allò que els afecta. La sol·licitud de traducció no pot comportar cap perjudici o despesa al sol·licitant ni retards en el procediment ni suspendre'n la tramitació i els terminis establerts».
3. A l'article 12: «L'Administració de l'Estat. 2. Tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de l'Estat a Catalunya en la llengua oficial que esculli i a ésser atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció»
4. I, finalment, també l'article 13 «Les actuacions judicials. 2. Tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de justícia en la llengua oficial que esculli i ha de ser atès, i no se li pot exigir cap

mena de traducció. 3. Tothom qui ho sol·liciti ha de rebre en la llengua oficial demanada les testimoniances de les sentències i les actes resolutòries que l'afecten, sense retards per raons de llengua».

I podríem seguir amb una llarga relació d'obligacions, moltes de les quals són d'una dimensió extraordinària i inabastable (tant inabastable que una mala aplicació pot produir efectes contraris i ser nefast per a l'occità). Caldrà ésser molt realistes i sobre tot possibilistes per tal de no córrer massa i convertir la realitat en un miratge.

Podem pensar que el mateix criteri es pot aplicar a l'Estatut de 2006, ja que en algunes ocasions es refereix a les dues llengües oficials, és a dir, al català i al castellà. Quan l'Estatut no fa esment de cap nombre i tan sols es refereix a les llengües oficials, és perquè considera que l'articulat en qüestió s'ha d'aplicar a qualsevol llengua que gaudeixi de la condició de ser oficial.

Tota aquesta exigència de l'Estatut ja era així quan la mateixa Llei de política lingüística deia que «Article 7. Reconeixement i protecció de l'aranès. L'aranès, varietat de la llengua occitana pròpia de la Val d'Aran, es regeix pel que fa a l'ús per la Llei 16/1990, del 13 de juriòl, sobre el règim especial de la Val d'Aran, i, supletòriament, pels preceptes d'aquesta Llei, els quals mai poden ésser interpretats en perjudici de l'ús de l'aranès». En aquest cas la interpretació podia limitar-se amb més facilitat al territori de la Val d'Aran.

L'oficialitat de l'aranès mantinguda només per la Llei 16/1990 tenia un feble reconeixement i havia estat objecte de consideracions que no li acceptaven l'oficialitat i la consideraven inconstitucional. I, amb tot, en interpretacions positives es podia acceptar que tot allò que ara queda molt més clar amb l'Estatut ja podia ser acceptat i aplicat amb anterioritat per aquella declaració de «mai poden ser interpretats en perjudici de l'ús de l'aranès».

Ara, amb l'Estatut, l'oficialitat de l'occità és fora de tot dubte i possible interpretació negativa. Fins ara es manifestava que, fins que l'aranès no fos declarat oficial per l'Estatut, no es podia considerar com a tal. Ara ja hi som. Juntament amb la Llei de política lingüística, d'altres lleis i reglamentacions diverses s'han referit a l'ús de les «llengües oficials» i ara afectarien també l'occità, motiu pel qual és aconsellable una «Llei de l'occità a Catalunya», que aclareixi la situació.

Entretant, l'article 6 permet interpretacions més àmplies quan diu que l'occità és oficial d'acord amb el que estableix aquest Estatut. En el capítol III, del títol I, de «Drets i deures lingüístics», s'especifica que el ciutadà té dret a «l'opció lingüística» en la seva relació amb l'Administració publica,

amb la justícia, amb els notaris i registres... També especifica que tots els establiments oberts al públic tenen el deure de la disponibilitat lingüística (en els termes que estableixin les lleis). En estricta interpretació, aquests manaments també s'han d'aplicar a l'occità.

A més de les afectacions inherents a l'Estatut i a les lleis i reglamentacions catalanes, cal considerar les reglamentacions europees que no podran interferir-se per lleis autonòmiques, talment com indica l'article 37.4 de l'Estatut «Els drets i els principis d'aquest títol no comporten una alteració del règim de distribució de competències ni la creació de títols competencials nous o la modificació dels que ja existissin. Cap de les disposicions d'aquest títol no pot ser desplegada, aplicada o interpretada de manera que redueixi o limiti els drets fonamentals que reconeixen la Constitució i els tractats i els acords internacionals ratificats per Espanya». Fa esment al títol I de l'Estatut que fa referència als «drets, deures i principis rectors». Això afecta els articles del 15 al 54 i podríem suposar que els altres sí que podrien interpretar-se de forma que limitessin, però l'àmplia valoració dels articles del títol I influeix en tota la interpretació estatutària.

No podem disminuir els efectes de les reglamentacions europees per interpretacions parcials de lleis autonòmiques. En aquest cas ens trobem amb la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries. Feta a Estrasburg el 5 de novembre de 1992, va ser aprovada pel Congrés dels Diputats el 23 de novembre de 2000 i ratificada el 2 de febrer de 2001. Va entrar en vigor a l'Estat espanyol l'1 d'agost de 2001. La declaració distingí dues situacions diverses: la d'aquelles llengües que són reconegudes com a oficials en els estatuts d'autonomia, i la d'aquelles altres que són protegides pels estatuts d'autonomia. És a dir, que el que no apareix en l'estatut d'autonomia, jurídicament no hi ha l'obligació de protegir-ho. Quan l'occità (o l'aranès) no era oficial el desenvolupament de protecció que rebia l'aranès, per part dels governs, era extraordinari des d'un punt de vista de les obligacions de la Carta, ja que se li aplicaven importants accions per a uns mínims compromisos. Això mereixia una consideració d'elogi per part dels observadors i experts que en controlaven el compliment.

En fer-se oficial l'occità, la llengua de la Val d'Aran ha passat de ser considerada com a protegida (situació menys favorable) a ser oficial (situació òptima), i per tant és susceptible de l'aplicació, per obligació de la Carta europea, dels articles determinats en l'instrument de ratificació.

Entre d'altres articles, per exemple:

«Article 8. Ensenyament

1. En matèria d'ensenyament, les parts es comprometen, en el territori en què aquestes llengües són usades [...]: (en les llengües regionals o minoritàries que pertoca)

a) a fer possible una educació preescolar [...];

b) a fer possible un ensenyament primari [...];

c) a fer possible un ensenyament secundari [...];

d) a fer possible un ensenyament tècnic i professional [...];

f) a adoptar les mesures adients per tal que s'imparteixin cursos d'educació d'adults [...];

g) a adoptar disposicions per tal d'assegurar l'ensenyament de la història i de la cultura [...];

h) a assegurar la formació inicial i permanent dels ensenyants [...];

i) a crear un o diversos òrgans de control [...].

2. En matèria d'ensenyament i en allò que es refereix als territoris altres que aquells on son usades tradicionalment les llengües regionals o minoritàries, les parts es comprometen a autoritzar, a fomentar o a establir, si el nombre de parlants d'una llengua regional o minoritària ho justifica, un ensenyament en o de la llengua regional o minoritària en els estadis apropiats de l'ensenyament.»

Quan tractem sobre el «territori en què aquestes llengües són usades» a què fa referència l'article, hem d'entendre que es refereix al territori en què ha estat declarat oficial, és a dir, tot Catalunya, i no només al territori en què és pròpia; en aquest cas, la Carta fa servir la fórmula de «circumscripcions en les quals hi ha un nombre de parlants que justifica les mesures» o territoris on son usades tradicionalment.

Exemplificant, això significa, que si un grup de nens (o els seus representants legals) en una localitat catalana demanen ensenyament obligatori en occità o de l'occità, l'Estat (o el seu representant, la Generalitat) té obligació de facilitar-ho. Podem fer una interpretació negativa de les condicions de l'apartat 1 de l'article 8 «segons la situació de cada una d'aquestes llengües» que podria portar-nos a extrems contraris. Amb tot, creiem que la interpretació correcta ha d'anar en la línia de garantir una utilització i mai en la de la total anul·lació del compliment. Dependrà de la convicció i la reivindicació dels agents socials implicats.

Vegem un altre article de la Carta:

«Article 11. Mitjans de comunicació. 1. Les parts es comprometen, per als parlants de les llengües regionals o minoritàries, en els territoris on aquestes llengües son usades [...]: (en les llengües minoritàries)

a) en la mesura que la ràdio i la televisió tenen una missió de servei públic: a garantir la creació d'almenys una emissora de ràdio i una cadena de televisió;

b) a fomentar i/o facilitar la creació d'almenys una emissora de ràdio;

c) a fomentar i/o facilitar la creació d'almenys una cadena de televisió;

d) a fomentar i/o facilitar la producció i la difusió d'obres àudio i audiovisuals;

e) a fomentar i/o a facilitar la creació i/o el manteniment d'almenys un mitjà de premsa;

f) a estendre el mesures existents d'assistència financera a les produccions audiovisuals;

g) a donar suport a la formació de periodistes i d'altre personal per als mitjans de comunicació [...].»

Per garantir l'aplicació d'aquest article caldrà que almenys existeixi una emissora institucional de ràdio en occità i una de televisió. A més, caldrà assegurar la formació de professionals. Tal vegada amb la TDT local, i amb l'aplicació de la Llei de l'audiovisual de Catalunya, l'emissora de televisió podria ser el canal públic del múltiplex de la Val d'Aran, amb una participació important del Conselh Generau d'Aran. Amb això no seria suficient; caldria reforçar-ho amb doblatges de programes, reportatges, en els canals de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. La propera implantació de la TDT a tot Catalunya facilitarà tècnicament l'emissió de programes. La decisió sobre el tipus de llengua que s'ha d'emprar, podria ser, de forma general, la d'una varietat referencial de l'occità barrejada (o complementada) amb programes en aranès a TV3 i aranès en la televisió de la Val d'Aran. A la ràdio també caldrà dissenyar un model que doni compliment al mandat.

L'exemple d'un tercer article:

«Article 12. Activitats i equipaments culturals. En matèria d'activitats i d'equipaments culturals —en particular de biblioteques, de videoteques,de centres culturals, de museus, d'arxius, d'acadèmies, de teatres i de cinemes, així com de treballs literaris i de producció cinematogràfica, d'expressió cultural popular, de festivals, d'indústries culturals, que inclouen sobretot la utilització de les noves tecnologies— les parts es comprometen [...]:

a) a fomentar l'expressió i les iniciatives pròpies a les llengües regionals o minoritàries, i a afavorir els diversos mitjans d'accés a les obres produïdes en aquestes llengües;

b) a afavorir els diversos mitjans d'accés d'altres llengües a les obres produïdes en les llengües regionals o minoritàries, ajudant i desenvolupant les activitats de traducció, de doblatge, de postsincronització i de subtitulació;

c) a afavorir l'accés de les llengües regionals o minoritàries a obres produïdes en d'altres llengües, ajudant i desenvolupant les activitats de traducció, de postsincronització i de subtitulació;

3. Les parts es comprometen, en llur política cultural a l'estranger, a donar un lloc apropiat a les llengües regionals o minoritàries i a la cultura de la qual són expressió.»

Serveixin aquests tres articles només com exemple de les obligacions que comporta el compliment de la Carta europea envers l'occità. Les obligacions van més enllà amb accions a l'Administració, a la justícia, a la traducció de textos legals, als serveis públics, a la vida econòmica, etc.

A més, la Carta obliga l'Estat espanyol i el Consell d'Europa (Comitè d'Experts) a presentar un informe cada tres anys al secretari general del Consell d'Europa sobre les mesures adoptades sobre l'aplicació de la Carta. El proper informe caldrà realitzar-lo l'any 2008. Allà l'occità tindrà la consideració de llengua oficial i caldrà informar sobre el compliment dels mandats de la Carta. El secretari general haurà d'elaborar un informe. Les obligacions de l'Estatut, per als governs, són importants envers l'occità i una aplicació completa podria significar un pas de mesures extraordinàries que no és possible d'assumir de manera immediata i que pot significar un excés inabastable que podria portar a l'efecte contrari del que pretenien els legisladors.

L'oficialitat de l'occità també implicarà que en aquelles relacions que amb la Unió Europea, per negociacions de l'Estat, s'ha aconseguit el dret a fer-hi servir qualsevol llengua oficial, ara també podrem utilitzar-hi l'occità. És a dir, que tenim el dret a fer servir l'occità per escrit amb el Comitè de les Regions, amb el Consell de Ministres, amb la Comissió Europea i amb el Comitè Econòmic i Social, i al mateix temps ens empara el dret a rebre resposta en aquesta llengua. També pot parlar-se l'occità en el Consell de Ministres i en les sessions plenàries del Comitè de les Regions. I naturalment, l'occità haurà de ser present en règim d'igualtat en l'Euroregió Pirineus-Mediterrània impulsada per Catalunya. És així que d'ara enllà l'Euroregió tindrà com a llengües oficials l'occità, el català, el castellà i el francès. La Comunitat de Treball dels Pirineus també es veurà afectada per aquesta oficialitat i haurà d'assumir-la en els seus textos, webs, treballs, etc.

Si seguim el mateix ordre de l'Estatut, l'article 11 torna a fer referència al fet aranès:

«Article 11. 1. El poble aranès exerceix l'autogovern mitjançant aquest Estatut, el Conselh Generau d'Aran i les altres institucions pròpies. 2. Els ciutadans de Catalunya i les seves institucions polítiques reconeixen l'Aran com una realitat occitana dotada d'identitat cultural, històrica, geogràfica i lingüística, defensada pels aranesos al llarg dels segles. Aquest Estatut reconeix, empara i respecta aquesta singularitat i reconeix l'Aran com a entitat territorial singular dins de Catalunya, la qual és objecte d'una particular protecció per mitjà d'un règim jurídic especial.»

Es reconeix l'existència d'un poble dit aranès, que implica característiques diferencials, i reconeix també l'existència d'institucions pròpies entre les quals destaca el Conselh Generau d'Aran. Es reconeix sense embuts l'occitanitat d'Aran. Aquí cal lamentar-se que a les Corts espanyoles haguessin suprimit la descripció acceptada àmpliament pel Parlament de Catalunya en què es deia que Aran es reconeixia com una «realitat nacional occitana». Caldrà esperar una nova oportunitat, tot i que caldria fer referències contínues a aquest fet per tenir clar que, per a Catalunya, Occitània és una nació, i això justifica el tractament de distinció i dignitat que es dóna a la seva llengua.

Es reconeix a la Val d'Aran amb identitat cultural la seva diferenciació de la identitat cultural catalana. I, a més, diu que aquestes diferències de personalitat han estat defensades pels aranesos al llarg dels segles. Tot allò mereix el reconeixement que hi ha d'haver una consideració de singularitat territorial (caldrà validar-ho en el moment de la divisió territorial de Catalunya). I, finalment, li reconeix la necessitat d'un règim jurídic diferenciat. Si explícitament al Congrés no van acceptar la denominació de *nacional*, de fet es descriuen els valors que corresponen a una nació i se li reconeixen a l'Aran com a realitat occitana. Per aquestes raons es reconeix el dret a l'autogovern. Sense fet occità no hi ha dret a l'autogovern. A l'Aran, s'hi certifiquen les característiques d'un fet nacional.

L'article 36 va a ser molt més concret en la relació de drets:

> «Article 36. Drets amb relació a l'aranès. 1. A l'Aran totes les persones tenen el dret de conèixer i utilitzar l'aranès i d'ésser ateses oralment i per escrit en aranès en llurs relacions amb les administracions públiques i amb les entitats públiques i privades que en depenen. 2. Els ciutadans d'Aran tenen el dret de fer servir l'aranès en llurs relacions amb la Generalitat. 3. S'han de determinar per llei els altres drets i deures lingüístics amb relació a l'aranès.»

Només es refereix als drets dels aranesos (veïns d'Aran). Podríem pensar inicialment que aquesta limitació es fa per evitar interpretacions més àmplies com les que hem anat fent al llarg d'aquest treball. No és així ja que aquestes limitacions són en realitat l'emmarcament de l'aplicació a la Val d'Aran, la concreció del fet de ser llengua pròpia a l'Aran. Si s'hagués volgut limitar de la forma indicada en aquest articulat, s'hauria especificat ja en l'article 6. En cap cas s'ha manifestat que l'aranès és oficial a Catalunya pel fet de ser-ne a l'Aran i que queda limitat a aquest territori. No es pot dir que, per ser només particularitat de la part, ja pot considerar-se com a par-

ticularitat del tot sense que hi hagi d'haver implicacions en tot el territori [Catalunya]. Aquestes evidències no formen part de l'estil d'aquest Estatut, perquè aleshores podríem pensar el mateix de la declaració de propietat. Cal remetre's a la lectura de l'article 6 per evidenciar que la interpretació no pot ser la del tot per la part, sinó d'aplicació limitada a la part. Es cert que hi ha diverses inconsistències en tot l'Estatut pel que fa a aquesta possible interpretació: en diverses ocasions es refereix nomes a les dues llengües oficials (i per tant l'occità seria sobrer), o la insistència en l'aranès (en lloc d'occità) fa pensar en la limitació al territori, o el control que dóna a les futures lleis de normalització, etc. Tot aquest aparent desordre es produeix per la forma com tot el redactat es va gestar, però finalment la confusió no és tal. Catalunya sap molt bé què significa oficial, i tot Europa també, i si és evident que hi ha nivells d'oficialitat aquests estan sobretot marcats per les capacitats intrínseques de la llengua, el nivell de desenvolupament social, etc., més que no pas per una interpretació jurídica que rebaixi els nivells. Si es cometés l'error d'interpretar per sota del mínim entès per a qualsevol llengua, em pregunto quant temps trigarien alguns sectors contraris al catalanisme per fer interpretacions en la mateixa línia per al català? Quan es diu que l'occità és oficial a Catalunya i que la Generalitat se n'ha de responsabilitzar de la normalització hi ha uns mínims invulnerables, o vulnerables només per la incapacitat mateixa de les possibilitats sociolingüístiques de la llengua en qüestió.

Obliga, l'article 36, que totes les administracions i les entitats que en depenguin han de poder atendre en aranès qualsevol persona. Les administracions haurien de proveir-se de personal capaç de complir aquest dret dels administrats. Aquest dret ha d'obligar les administracions a l'Aran a tenir l'aranès com a llengua preferent, que en el cas que no es demani el contrari s'atengui els «ciutadans d'Aran» (significa que tenen domicili a l'Aran) en aranès.

I, per evitar confusions, deixa clar que els aranesos, en les relacions amb la Generalitat, podran fer servir l'aranès. Deixa per més endavant, en una suposada llei de drets lingüístics, que podria ser una llei específica per a l'occità, la reglamentació dels drets i deures que afectaran l'aranès. La llei, en aquest cas, no distingeix quan fa servir aranès o occità. Per a l'Estatut, és la diversa designació d'una mateixa llengua, que a l'Aran és diu aranès. Caldrà tractar l'encaix de les dues designacions, doncs hi ha una certa diferència entre l'aranès i el seu procés de normativització i l'occità suposat com a referencial.

L'aranès adquirí un procés ortogràfic i normatiu particular a començaments de l'any 1983 i ja són més de vint anys formant generacions de joves

i produint publicacions en una llengua que, tot i dir-se occitana, es fa difícil per a la majoria dels occitans. A partir del treball d'una comissió de lingüistes creada per la Generalitat de Catalunya i amb posterioritat assumit pel Consell Generau d'Aran, en la seva Secció Lingüística de l'Institut d'Estudis Aranesi, la norma aranesa respecta al màxim els principis de la dita norma tradicional o norma Alibertiana, però amb tot hi existeixen diferències que fan que la norma aranesa no pugui considerar-se com la varietat referencial de l'occità.

Els occitans, per falta d'un poder polític unitari viuen encara una certa indefinició de la norma, amb diferències entre gascó, llenguadocià, provençal (felibre) i d'altres de menor qualitat però de gran importància. Caldrà, entre les primeres coses que la Generalitat determini de la forma més adequada possible, la relació i l'encaix aranès-occità, des de diversos punts d'ús, considerant que:

1. El poble aranès, que justifica l'oficialitat de l'occità en l'Estatut, s'ha de reconèixer en el tipus de llengua que esculli la Generalitat.
2. La voluntat política de l'Estatut, de projecció del plurilingüisme a escala estatal i europea, fa que calgui escollir un nivell de llengua que surti del localisme aranès i que sigui acceptable per a una Occitània més àmplia i que pugui haver-hi un procés de continuïtat amb la literatura i les produccions escrites fins ara.

Són dues premisses que caldrà encaixar. Potser caldrà definir diversos usos, i espais, en els quals fer servir dues modalitats diverses de la mateixa llengua.

El capítol V de l'Estatut en el seu conjunt i les referències fetes a l'aranès tornen a ser una reafirmació d'un increment important dels drets lingüístics dels usuaris d'aranesos:

> «Capítol V. Principis rectors. Article 39. Disposicions generals.[...]. Article 50. Foment i difusió del català. 1. Els poders públics han de protegir el català en tots els àmbits i sectors i n'han de fomentar l'ús, la difusió i el coneixement. Aquests principis també s'han d'aplicar respecte a l'aranès.»

La interpretació de tot el capítol no ofereix dubte. L'ús de l'aranès és un dret lingüístic i tots els poders públics han d'assegurar els principis rectors que es descriuen. De la lectura completa del capítol, n'extreurem que l'Estat també ha de ser corresponsable en aquests principis, que les polítiques de foment de l'aranès s'han d'estendre per tot Europa i arreu del món,

que els poders públics l'han de protegir en tots els àmbits i n'han de fomentar l'ús i el coneixement. En aquest cas el terme fet servir és *aranès*, però em sembla evident que cal interpretar en un sentit ampli que vol determinar l'occità referencial. Quan assenyala que cal anar a Europa, vol dir també anar per Occitània dels altres estats. Però cal anar-hi amb la llengua que comprenen, la que és ensenyada a les «calandretes», la que fan servir els escriptors... Sembla que la voluntat és que el reconeixement del català i de l'aranès a Catalunya en la major quantitat d'àmbits possible sigui en un terreny pròxim a la igualtat.

Més endavant l'Estatut dedica un capítol a Aran:

> «Capítol VII. Organització institucional pròpia d'Aran. Article 94. Regim Jurídic 1. Aran disposa d'un règim jurídic especial establert per llei del Parlament. Mitjançant aquest règim es reconeix l'especificitat de l'organització institucional i administrativa d'Aran i se'n garanteix l'autonomia per ordenar i gestionar els afers públics del seu territori. [...].»

Tot i que el capítol només té un article, té tot el sentit i la consideració específica de dignificació de l'Aran. Amb tot, no cal oblidar que el que ens ocupa en aquest treball és la llengua occitana. En l'anàlisi del contingut d'aquest capítol poca referència es fa a l'aranès. De forma directa, cap; però a ningú se li escapa la relació entre llengua i autogovern que aquest Estatut manifesta. L'autogovern aranès ve de lluny, però no tindria cap justificació si al territori de la Val d'Aran no se li reconegués una ètnia cultural. Catalunya és una unitat cultural, que no és pas tota en el territori administrat per la Generalitat, i en aquest àmbit d'administració catalana hi ha dos territoris culturals. Del bon govern que se li faciliti al Conselh Generau d'Aran, de la consideració de diferenciació territorial i de les facilitats de participació en els afers generals de Catalunya (administrativa) que s'apliqui, en sortirà beneficiada la voluntat de l'Estatut de mostrar respecte màxim per les identitats culturals.

No tindria sentit una protecció completa de la llengua sense una clara manifestació de potenciació d'autogovern a Aran. Aquest capítol, juntament amb la resta de consideracions, d'obligacions i de principis presents completen que aquest Estatut pugui anomenar-se també Estatut d'Aran, Estatut d'Occitània.

Aquest capítol es complementa amb la disposició addicional:

«Revisió del règim especial de l'Aran. A partir de l'entrada en el vigor d'aquest Estatut, en el terme de quatre anys s'ha de revisar i modificar el règim especial d'Aran per adaptar-lo, en el que calgui, al que estableix aquest Estatut.»

En la present legislatura caldrà definir la nova Llei d'Aran. Ben segur que caldrà que inclogui referències lingüístiques. Seria necessari que abans s'hagués definit amb claredat l'encaix aranès-occità. A més, caldrà que aquest encaix hagi estat ben acceptat en les instàncies araneses, catalanes i europees.

Finalment, l'últim article amb referències clares a l'occità és en el moment de tractar les competències de la Generalitat i que fan, en termes generals, aquest Estatut molt més explícit i amb atribucions competencials més clares, que l'anterior:

«Article 143. Llengua pròpia

1. Correspon a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva en matèria de llengua pròpia, que inclou, en tot cas, la determinació de l'abast, dels usos i dels efectes jurídics de la seva oficialitat, i també la normalització lingüística del català.

2. Correspon a la Generalitat i també al Conselh Generau d'Aran la competència sobre la normalització lingüística de l'occità, denominat aranès a l'Aran.»

És la Generalitat qui ha de determinar fins a quin punt arriba la propietat i l'oficialitat de l'occità a Catalunya. No podem pensar que el punt 1 es refereixi només al català. Es refereix també a l'occità, ja que la referència del català és tan sols pel que fa a la normalització lingüística. Així mateix, la Generalitat es dota de la competència en la normalització lingüística de l'occità que ara només tenia el Conselh Generau d'Aran segons la Llei 16/1990, de 13 de juliol, sobre el règim especial de la Val d'Aran:

«Article 20.2. El Conselh Generau té competència plena en tot allò que fa referència al foment i a l'ensenyament de l'aranès i de la seva cultura d'acord amb les normes de caràcter general vigents a tot Catalunya en el camp de la política lingüística i educativa.»

La plenitud de la competència que tenia el Conselh Generau d'Aran queda vulnerada per una presa de competència per part de la Generalitat. Podem pensar que aquell «també al Conselh Generau d'Aran» vol referirse al fet que en el territori de la Val d'Aran la competència és del Conselh Generau i en tot cas les futures lleis d'Aran i de política lingüística o de

l'occità hauran d'aclarir aquesta barreja competencial. Si no s'hagués fet la presa de competència de la Generalitat, caldria pensar que totes les obligacions corresponien al Conselh Generau d'Aran i potser hauria estat excessiu per a una Administració tan petita, comparativament, haver d'assumir serveis a tot Catalunya, i hauria pogut generar conflictes entre la Generalitat i el Conselh Generau d'Aran. En el territori de Catalunya caldrà un esforç molt més important per a la normalització de l'occità i per a això caldran les capacitats d'una Administració molt més potent com és la Generalitat. En qualsevol cas, l'Estatut indica que caldrà un pacte entre les dues administracions per tal d'ésser coherents i fer un bon treball. El pacte interessa Catalunya per tal de mostrar un camí de respecte i consideració a escala internacional, i interessa l'Aran perquè sense la promoció de l'occità a Catalunya la promoció de l'aranès a l'Aran perdrà sentit. Sense aquest gran acord el projecte fracassarà.

El fet de parlar de *normalització lingüística* de l'occità significa que aquesta hi cal, que s'hi considera, que vol fer-se de l'occità una llengua normal, amb drets que tendeixin cap al màxim nivell possible. Quan la Generalitat assumeix la competència en «normalització lingüística» i en determinació de «llengua pròpia» assumeix responsabilitats que fins ara corresponien al Conselh Generau d'Aran com la determinació de la normativa ortogràfica a utilitzar, l'estructuració dels nivells d'aranès obligatoris per a l'Administració, la relació de nivells de formació-aprenentatge en llengua occitana, etc.

Pel que fa a l'aranès (en aquest cas es tracta de la varietat dialectal) a la Val d'Aran, caldrà considerar que ens trobem en una etapa nova, amb una projecció exterior extraordinària, amb una protecció jurídica superior a la que mai ha tingut i amb un panorama humà intern a la Val d'Aran absolutament nou i diferent (creixement de la població, Internet, immigració, turisme molt dimensionat, etc.).

La planificació lingüística aranesa haurà de tenir en compte aquestes característiques. No sabem fins a quin punt arribarà el compliment de l'Estatut en matèria de consideració de l'occità, el que és segur és que hem entrat en una nova època en la qual la consideració del plurilingüisme a Catalunya incorpora l'occità, llengua fonamental en la formació de la seva civilització.

Hem sortit de les parets que marcaven les muntanyes per situar-nos en l'escenari internacional. Ara ja no cal esperar que siguin només els aranesos els que protegeixin la llengua pròpia d'Aran. Ara és un patrimoni de tot el poble de Catalunya en camí de recuperar el seu valor històric en un món globalitzat. Catalunya pot crear un model nou i exemplar en la sociolingüística mundial fonamentat en el respecte identitari. L'Aran pot impulsar-se en el futur amb reconeixement internacional. Ara n'és el moment.